

Kvaterny desk zemských Království českého

Desky zemské byly úřední knihy, do nichž se zapisovala rozhodnutí zemského soudu a také výsady a práva jednotlivých šlechticů i celé země. Jejich vedení zajišťoval úřad, jehož organizace byla zaměřena na přípravu a písemnou dokumentaci soudního jednání. Obsah zápisů zemských desek se týkal veřejného, trestního i civilního práva ve věcech sporných i nesporných. Vklady učiněné do zemských desek měly charakter zákona. Desky zemské jsou jedinečnou památkou pro právní dějiny, místopis a genealogii. V Českém království byly desky zemské založeny v době panování krále **Přemysla Otakara II.** Původně byly institucí královskou, ale po vymření Přemyslovců nabyly rázu instituce stavovské. Dne **2. června 1541** na Pražském hradě všechny kvaterny desk zemských shořely, kromě jediného. Pro svou důležitost byly usnesením zemského sněmu téměř okamžitě obnoveny.

Aby se předešlo podobné zkáze a práva byla lépe zabezpečena, bylo na zemském sněmu v roce 1543 usneseno, že se budou knihy opisovat na pergamen a tyto opisy budou ukládány na Karlštejně, dnes jsou označovány jako **Karlštejnské kvaterny**. Pro písaře to ale znamenalo zvýšenou agendu, kterou nemohli zvládnout ani při zvýšeném počtu registrátorů. Opisy vkladů se opožďovaly a tak se přestaly v roce 1565 pořizovat. Poslední pergamenové listy už nebyly ani svázané do knih.

Do počátku 17. století byly desky zemské vedeny ve čtyřech základních řadách – do **desek půhonných** se zaznamenávaly případy projednávané soudem; vlastnictví půdy a dalších nemovitostí se zapisovalo do **kvaternů trhových**, zápisem se pak tento majetek stal dědičným majetkem rodu. V době vlády Karla IV. se začala vést evidence dluhů. Malé duhy do 100 kop grošů se zapisovaly do **desek zápisných menších**, dluhy nad tuto částku pak do **desek zápisných větších**. Asi ve druhé polovině 15. století byly zavedeny **desky památné**, které obsahovaly rozsudky zemského soudu a usnesení zemského sněmu, takže plnily funkci dnešních zákoníků.

V Markrabství moravském byly desky zemské založeny v roce 1348 podle českého vzoru. Základními řadami byly **desky trhové a půhonné**. Protože měl moravský zemský soud dvojí sídlo, byly moravské desky vedené ve dvou místních řadách – **olomoucké a brněnské**.

Ve 14. století byly zavedeny desky i v knížectví opavském a krnovském. Jejich vnitřní vývoj odpovídal zhruba vývoji v Čechách a na Moravě. Jejich označení se však lišilo, asi od 15. století byly označovány jako **knihy zadní**, které byly obdobou asi českých desk trhových a **knihy přední**, jejichž zápisy odpovídají českým deskám půhonným. I nejstarší opavské knihy vzaly za své při velkém požáru Opavy 31. července 1431. Ještě v tomtéž roce však byly na příkaz knížete Přemka Opavského obnoveny.